

LA PARTICIPACIÓ DE L'ADVOCAT ANDREU OLLER EN ELS SETGES DE LA CIUTAT DE GIRONA DE 1808 I 1809

RAMON RIPOLL I MASFERRER

Professor de la Universitat de Girona

Sorprèn el to justificatiu de la carta que escriu Andreu Oller (Tarragona, 5 de maig de 1811) al president i als vocals de la Junta Superior del Principat de Catalunya, i que acompanya el seu manuscrit sobre la defensa de la ciutat de Girona de 1808 i 1809.

Aquesta carta comença dient: "M'és indispensable dirigir-me a S.M. per obtenir una satisfacció pública per la taca que imposaren al meu honor." I continua: "He pensat dirigir-li la relació històrica dels meus mèrits i serveis." També desitja que el president de la Junta Superior del Principat accepti el seu relat i el signi perquè en pugui fer l'ús que més convingui: "Es digni a certificar al peu de la mateixa relació per després tornarme-la." Al final rubrica: "No viuré tranquil fins a aconseguir aquesta satisfacció."

En aquest sentit, és indispensable conèixer el contingut d'aquesta carta, d'una pàgina, perquè explica les intencions i l'estat d'ànim d'Oller a l'hora d'escriure el manuscrit que l'acompanya de 52 pàgines (Tarragona, 4 de maig de 1811) sobre la Guerra del Francès en general i els setges de Girona en particular.

Els 83 capítols del manuscrit d'Andreu Oller té un doble interès. En primer lloc, aporta dades que relacionen esdeveniments puntuals de la guerra (els setges de la ciutat de Girona) amb el desenvolupament general de la guerra a Catalunya (les accions de la Junta General del Principat). Una relació que trobem en les contínues anades i vingudes d'Oller, per tot el territori català, coordinant el desenvolupament dels setges de la ciutat de Girona amb les decisions que pren la Junta General del Principat.

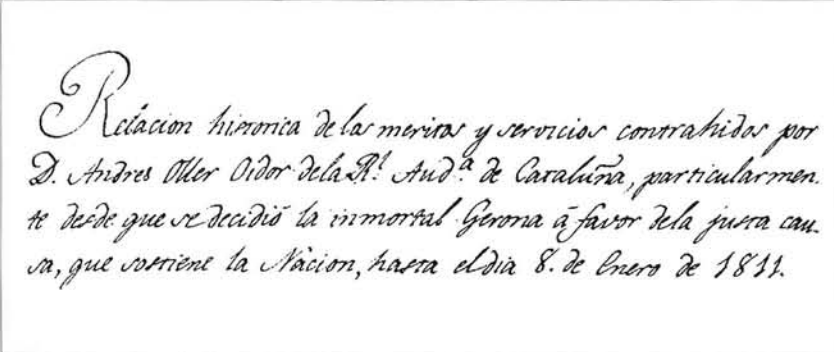
En segon lloc, cal remarcar els aspectes vivencials que aporta Oller sobre els setges de Girona. Des d'aquest punt de vista, trobem l'actitud

d'aquest advocat il·lustrat que s'implica en la defensa de la ciutat amb un coratge sorprenent. Una actitud que el porta a prendre decisions personals i actuar en conseqüència. En aquest sentit, no trobem estrany que el nostre personatge escrigui una versió complaent dels setges per tal de disminuir les decisions individuals més desencertades tot cercant la complicitat dels seus superiors.

Tenint en compte aquesta circumstància, cal dir que hem de llegir el relat amb la prudència històrica pròpia de les narracions que tenen per objectiu fer una relació dels mèrits realitzats. També hauríem de puntualitzar que aquest document en llengua castellana va ser escrit per Andreu Oller, malgrat que la narració està construïda en tercera persona (a causa del que hem comentat en la seva carta de presentació).

Al final no hem trobat cap indici que Oller obtingués el vistiplau explícit de les autoritats de la Junta General del Principat. Si agaféssim com a vàlid aquest fet, caldria deduir que el nostre autor no va aconseguir contrarestar les crítiques que va rebre dels gironins, que li retreien el fet d'haver-los portat a lluitar contra els francesos fins a uns límits sobrehumans. Una valentia que contrasta, segons els mateixos gironins, amb la seva actitud d'amagar-se quan la ciutat de Girona va ser ocupada pels francesos i esperar la primera oportunitat que va tenir (4 dies després de la capitulació) per fugir.

El títol del manuscrit és: *Relació històrica dels mèrits i serveis contrets per D. Andreu Oller, oïdor de la reial audiència de Catalunya particularment des que es va decidir la immortal Girona a favor de la justa causa que sosté la nació fins al dia 8 de gener de 1811.*

Relación histórica de los méritos y servicios contrahidos por D. Andres Oller Oidor de la R.^a Aud.^a de Cataluña, particularmente desde que se decidió la immortal Girona á favor de la justa causa, que sostiene la Nación, hasta el dia 8. de Enero de 1811.

Ja en les primeres línies del relat s'explica que Oller té 41 anys, és natural de Sant Vicenç de Camós i pertany a una família de pagesos humils. A Banyoles va aprendre les primeres lletres, a Girona va estudiar retòrica i filosofia, i a Cervera va cursar 7 anys de lleis. Després de dur a terme les pràctiques d'advocat, és rebut a la Reial Audiència del Principat (desembre de 1798). Va exercir d'advocat a Girona i va tenir com a clients els governadors de la ciutat Francisco de Taranco i Joaquín de Mendoza (fins al juny de 1808)¹.

Oller diu: "El dia 7 de juny de 1808, quan va explotar feliçment la revolució a la ciutat de Girona, es trobava malalt, però després, quan li ho va permetre la salut, va participar com a Comandant de les guàrdies de les portes de la ciutat durant la defensa dels dies 20 i 21" (primer atac francès del juny de 1808)².

EL PRIMER SETGE DE GIRONA

El relat sorprèn d'entrada amb la participació d'Oller en missions importants. Per exemple, Oller surt de Girona, a proposta de les autoritats de la ciutat, per tal de cercar ajuda a la capital d'Aragó i a les ciutats caps de partit (24 de juny de 1808). Quan arriba a Lleida es posa en contacte amb la Junta Superior del Principat, que l'aconsella no anar a Saragossa perquè està atacada pel general francès Lefebre (29 de juny de 1808).

Segons el relat, gràcies a les gestions d'Oller: "La Junta Suprema va donar ordres als Corregiments de la Província perquè enviessin el màxim nombre possible de gent armada a ajudar Girona. Al mateix temps, va disposar que sortís de Tarragona un vaixell veler amb direcció a Maó per dir al Segon Batalló de Voluntaris de Barcelona que en comptes de desembarcar a Tarragona ho fes a Sant Feliu de Guíxols i anés a ajudar la ciutat de Girona." Després, la Junta Suprema va determinar que Oller tornés a Girona amb la notícia de les mesures preses per la seva defensa i també perquè rebés el Segon Batalló de Voluntaris, per la qual cosa se li va donar la corresponent credencial amb l'autoritat de la Junta Suprema³.

¹ (Arxiu de la Corona d'Aragó. Junta Superior de Catalunya, caixa 18, n.13, capítol 1)

² (ACA...op.cit, capítol 2)

³ (ACA...op.cit, capítol 5)

Aquestes tropes de reforç arriben a Sant Feliu de Guíxols en la mateixa tarda que l'exèrcit de Duhesme ocupa la part de migdia i ponent del pla de Girona, i les tropes de Reille, vingudes de Figueres, ocupen l'entorn nord i llevant (22 de juliol de 1808). Els 1.300 soldats del Segon Batalló, després de refer-se del mareig de la travessia per mar, ressegueixen la muntanya de Quart i entren a la ciutat de Girona, guiats per Oller, esquivant els 12.000 homes de l'exèrcit francès (24 de juliol de 1808).

Oller escriu que mentre els habitants de la plaça de Girona participen en els treballs de millora de les defenses de la ciutat (fins al 3 d'agost de 1808), se li encomana un altre cop anar a Tarragona a tornar a cercar reforços de la Junta Superior del Principat. Quan Oller passa per Terrassa es troba amb el Comte de Cadaqués, que es dirigia a la ciutat de Girona amb una petita divisió. Oller el convenç que el camí de Manresa i Vic és intransitable (per les 3 peces d'artilleria que portava) i que l'accés més fàcil a Girona és el d'Hostalric. Oller també escriu que Cadaqués arriba amb èxit al seu objectiu (16 d'agost de 1808).

El relat no explica gaires detalls del primer setge de Girona (juliol i agost de 1808). En canvi, narra la col·laboració d'Oller (durant 7 mesos) amb la Junta Superior del Principat amb tot tipus de responsabilitats. Sabem que va ser un dels cinc lletrats per administrar justícia civil i criminal, sempre seguint els diferents llocs de residència de la Junta Superior (Tarragona, Vilafranca, Sant Feliu de Llobregat, Tortosa...)

Oller torna a tenir un protagonisme rellevant quan la Junta Superior del Principat rep la notícia de l'existència de molts traïdors i afrancesats a l'interior de la ciutat de Girona (25 de març de 1809): "Al matí d'aquest dia va rebre el S. Reding de certa persona autoritzada un avís en escrit, confidencial i extens, que cridava a purgar la plaça de Girona d'una multitud de traïdors i afrancesats, comprenent Álvarez i altres individus d'aquella Junta Corregimental. Sorprès el General ho va comunicar al Representant i a Oller"⁴. Immediatament, Oller dóna la seva opinió i desmenteix, davant la Junta, que Álvarez de Castro i altres gironins fossin traïdors i proposa traslladar-se a Girona per verificar-ho.

⁴ (ACA...op.cit, capítol 19)

El nostre personatge arriba a Girona com a representant de la Junta Superior del Principat (27 de març de 1809): “Feta pública la seva arribada a la ciutat, el visitaren els caps i autoritats constituïts, i a l’instant li donaren coneixement d’un seguit d’assumptes que havien de solucionar-se. Els va contestar Oller que la Província tenia fixats els ulls sobre Girona”⁵. S’entrevista amb Álvarez de Castro i altres autoritats, els quals acorden separar de la ciutat tres individus (28 de març de 1809). Les accions d’Oller aconsegueixen superar la desconfiança mútua entre el Governador, la Junta de Girona, i el Ministeri d’Hisenda de la ciutat: “Per la manca de coneixement recíproc de les persones. Oller va començar a reconciliar i fer entrar [les diverses autoritats] en mútua confiança”⁶.

EL SEGON SETGE DE GIRONA

Oller afirma que es va dedicar a emmagatzemar queviures: “Sortiren diversos comissionats cap als diversos pobles del Corregiment per recollir la major quantitat possible [d’aliments i diners], comprant amb pagarés o de qualsevol altra manera sense descartar utilitzar la força. Més aliments s’haguessin recollit si l’enemic, amb les seves incursions, no hagués destruït tant les terres fèrtils del territori”⁷.

Els francesos, segons Oller, fan córrer el rumor per l’entorn de Girona (la Bisbal, Foixà, Pals, Torroella de Montgrí...) que el Governador i la Junta de Girona deixen que els enemics destrueixin els pobles i que: “Permetien que grups d’enemics es desplaressin obertament i els sacrificuessin, mentre que a la ciutat de Girona hi havia 9.000 homes... motivant una representació de més de cent pobles que es va presentar a Girona sol·licitant la protecció del seu país amenaçant la denegació de tot auxili a la ciutat, si aquesta no volgués donar el que demanaven”⁸. Se soluciona la petició de major protecció vers els francesos, en gran mesura gràcies a la intervenció d’Oller davant d’Álvarez de Castro, donant armes i municions als individus de l’entorn de Girona.

⁵ (ACA...op.cit, capítol 22)

⁶ (ACA...op.cit, capítol 23)

⁷ (ACA...op.cit, capítol 24)

⁸ (ACA...op.cit, capítol 24)

Un altre treball que protagonitza Oller és la recollida de queviures a dins de la ciutat. El document també ens explica en detall com els francesos preparen el segon setge traslladant bombes i bateries des de Bàscara a Medinyà (final d'abril de 1809) i atrinxerant-se a l'entorn de Girona (8 de maig de 1809). Els francesos comencen el combat (principi de juny de 1809): "Tirant volcans de foc, de morter, canó i obús"⁹. Oller comenta les seves freqüents caminades des del despatx del governador al despatx de la Junta de Girona. És interessant remarcar que, segons Oller, el governador treballava en la seva habitació ordinària i no utilitzava el refugi blindat que tenia a casa seva.

Ens sorprèn, de nou, el comentari d'Oller quan afirma que Álvarez de Castro no pren cap decisió important sense consultar-li-ho. Una afirmació que l'hauríem també de relacionar i, fins i tot, corresponsabilitzar al nostre cronista, quan el governador decideix no admetre cap més parlamentari francès (2 de juliol de 1809): "La resolució de no admetre parlamentari, ni cap trompeta de l'exèrcit enemic, va ser dictada de manera valent per Oller"¹⁰. Oller també recorda la seva actitud optimista en totes les reunions de la Junta de Guerra ordinàries i extraordinàries, i "mai va proposar ni va donar suport a cap desànim i demanava sempre coratge i més mitjans"¹¹.

Per tal de resoldre el tema econòmic de la defensa de la ciutat, el manuscrit afirma que: "Com que es necessitaven, en el llarg setge, sumes immenses per a les pagues dels oficials, obres de fortificació, treballs de risc i altres despeses indispensables, Oller du a terme investigacions per trobar fons i quantitats elevades a particulars que podien deixar-les, després d'haver-les foses a la casa de la moneda tres quartes parts de la seva plata, i tota les de les esglésies a excepció de la destinada al culte diví. Oller proposa a la Junta l'acord de tornar aquestes quantitats en el moment que entressin diners forans dins la ciutat"¹².

Segons aquest document, la relació entre Oller i Álvarez de Castro era molt estreta. Diria Álvarez que: "Per l'actitud vigilant d'Oller, tenia notícies

⁹ (ACA...op.cit, capítol 29)

¹⁰ (ACA...op.cit, capítol 30)

¹¹ (ACA...op.cit, capítol 30)

¹² (ACA...op.cit, capítol 31)

exactes de tot el que passava a la Plaça, una informació que li servia per a la correcció d'excessos i desviaments, i el feren estar alerta per prémer la mà sobre els esperits dèbils i els seus melancòlics presagis. Podríem dir que en cap dels atacs i alarmes de la Plaça i forts, fossin de dia o de nit, va deixar Oller de ser dels primers a presentar-se a la casa del Governador i executar la disposició que li encarregava”¹³.

En nombroses ocasions, Oller feia saber a la Junta Superior de Catalunya, als seus Comissionats situats pel país i altres Comandants Militars del Principat la situació de la defensa de la ciutat de Girona: “No descuidava l'important objecte de comunicar l'estat de la ciutat sempre que, a pes d'or, es pogués aconseguir la sortida d'algun missatger per demanar enèrgicament auxili”¹⁴. El relat també explica que la Junta Suprema Central nomena Oller oïdor de la Provisional Audiència del Principat (mitjan agost de 1809) càrrec que deixa vacant fins a “veure consumada la defensa de Girona”.

El relat també descriu l'entrada de Girona de 2.900 homes i queviures (1 de setembre de 1809) a les ordres del mariscal de camp Jaime García-Conde i després l'arribada d'altres aliments (26 de setembre de 1809). En aquells dies, Oller veu minvada la seva salut a causa primer d'una febre intermitent i després una febre contínua maligna.

De nou, al cap de poques setmanes, Oller comenta el problema de la gana que comença a patir la ciutat de Girona. En aquest cas, el nostre protagonista proposa (al principi d'octubre de 1809): “Rigoroses recerques de tot tipus de queviures per les cases de la ciutat deixant únicament el més indispensable. Es recolliren quantitats crescudes de porc salat, mantega de porc i oli”¹⁵. Aquests aliments es varen repartir amb preferència als hospitals i es donava vi als combatents.

Oller també explica que els soldats amb prou feines podien menjar un grapat de blat mal pelat, un tall de cavall, mula o burro i un quarteró de pa cada 2 o 3 dies. També explica que es van distribuir els oficials de l'exèrcit entre les famílies menys necessitades, les quals havien de donar menjar i pagar mig duro diari a cadascun d'ells. En vista d'aquella situació

¹³ (ACA...op.cit, capítol 32)

¹⁴ (ACA...op.cit, capítol 33)

¹⁵ (ACA...op.cit, capítol 37)

extrema, alguns oficials deserten (2 de novembre de 1809), i Oller participa directament en la discussió (de més de 3 hores) amb els oficials descontents a la casa del governador: “Es presentaren tres oficials a la Junta amb vàries pretensions que amenaçaven la caiguda de la Plaça”¹⁶. Un dels aspectes que crida més l’atenció és quan Álvarez de Castro reconeix Oller com a “primer ciutadà de Girona” pels constants serveis prestats.

El moment culminant del relat d’Oller és quan Álvarez de Castro rep la carta del general Blake, des de Sant Julià de Vilatorrada, en què li comunica que no podia ajudar a alliberar Girona (12 de novembre de 1809). El governador crida Oller i li comenta que el seu exèrcit estava en retirada i li imposa la pena de la vida per qualsevol desànim o divulgació d’aquella notícia. Malgrat tot, acorden comunicar-ho a tres individus més de la Junta de Girona i prendre les decisions oportunes: “Resolgueren, com a últim pas, enviar un missatger a la Suprema Junta Central resident a Sevilla, i trobar el subjecte que s’oferís a fer el viatge d’anada i tornada en 11 o 12 dies sense comptar el temps que necessités per sortir fora de la línia dels assetjants”¹⁷.

És significativa l’actitud d’Oller, que, a partir d’aquest moment, comentarà constantment la manca de notícies d’aquest missatger: “Es va acabar al novembre i el missatger no apareixia. Girona, més que una ciutat de vius, ho era d’esquelets i calaveres que caminaven, els pocs soldats que es mantenien drets, necessitaven el recolzament del fusell o d’alguna paret, i queien enfonsats anant al servei o tornant-ne”¹⁸. Oller diu que a Girona no es trobava blat ni assassinant, i que les víctimes de la gana oscil·laven entre 90 i 100 morts diàries. Mentrestant, el bombardeig dels francesos continuava essent terrible des de Montjuïc amb moles de 14 polzades. El manuscrit també remarca especialment la salva d’aniversari de la coronació de Napoleó que fan els francesos, des de Montjuïc i la muntanya, amb una descàrrega de més de 60 peces i de la immensa fuselleria (2 de desembre de 1809).

A continuació, explica amb pèls i senyals els successius avançaments dels francesos sobre la ciutat: “La Plaça no pot impedir que s’apoderin els sitiadors del carrer del Carme, les cases de la torre Gironella, el fort del

¹⁶ (ACA...op.cit, capítol 39)

¹⁷ (ACA...op.cit, capítol 43)

¹⁸ (ACA...op.cit, capítol 45)

Calvari i el reducte del Cabilde..."¹⁹. Finalment, Oller també explica la febre maligna d'Álvarez de Castro (6 de desembre de 1809).

En el capítol següent, continua comentant que els francesos: "Fan callar les bateries del baluard de la Mercè, de Sant Joan, i destrueixen la muralla del Carme, trenquen la muralla de davant de la torre de Sant Joan, i amb tant de furor ho aplanen tot en dos dies. La cosa arribava a la fi"²⁰.

Tres dies més tard és nomenat governador el Tinent del Rei (9 de desembre de 1809). És el dia en què els francesos amplien els esvorancs de la muralla i es confirma que és impossible continuar la defensa de la ciutat. Oller també narra com, durant tota aquella nit, els francesos minen molts punts de les muralles, el baluard de la Mercè, el baluard de Sant Francesc i la torre del Carme.

L'endemà, els francesos concentren la tropa als llocs més propers als esvorancs (10 de desembre de 1809). Finalment, el Tinent del Rei convoca la Junta de Girona per parlamentar amb els francesos. A partir d'aquí, Oller explica la seva versió de la capitulació de Girona (11 de desembre de 1809).

Durant els primers dies de l'ocupació francesa de Girona, Oller diu que es va haver d'amagar dels francesos que el buscaven per ser el representant de la Junta General del Principat. Finalment, Oller decideix marxar de la ciutat de Girona: "Ha arribat el trist moment de posar en pràctica la revolució antiga de procurar amb tots els mitjans possibles la sortida a país lliure. Un francès no t'ha de veure la cara, i si t'agafessin sap Déu el que seria de tu"²¹. Per altra banda, Oller reconeix obertament que: "Els companys de Junta continuaven fent investigacions, perquè haguessin volgut que de la mateixa manera que estava al capdavant de la defensa de la ciutat els hagués ajudat a fer front a les vexacions que començaren a patir dels conqueridors"²².

A partir d'aquest moment, Oller només cerca la manera de sortir de la ciutat i ho aconsegueix disfressat de dona: "De matinada, mentre els sentinelles francesos obrien la porta varen deixar sortir, sense demanar el passaport, una dona que anava a passejar fora de la Porta de França. La

¹⁹ (ACA...op.cit, capítol 47)

²⁰ (ACA...op.cit, capítol 48)

²¹ (ACA...op.cit, capítol 55)

²² (ACA...op.cit, capítol 57)

jove es va anar allunyant tranquil·lament pel carrer de Sarrià fins a arribar a la zona de la muntanya..."²³. En els capítols següents, Oller explica que va continuar servint la causa contra els francesos per altres indrets del país.

CLOENDA

No hi ha dubte que hem de considerar Oller com un ciutadà culte i racional que participa en la Guerra del Francès amb un alt nivell de preparació acadèmica, una clara convicció de col·laboració, una informació extraordinària dels esdeveniments, una gran accessibilitat als centres de decisió, un col·laboracionisme constant amb l'exèrcit, etc. En el cas que poguéssim demostrar encara més l'existència generalitzada d'aquests tipus de personatges hauríem d'admetre la corresponsabilitat de catalans il·lustrats, que juntament amb els militars, de moltes de les situacions infrahumanes d'aquesta guerra (per exemple la defensa extrema de la ciutat de Girona a partir del 12 de novembre de 1809). Una hipòtesi historiogràfica que no s'ha aprofundit excessivament i que contrasta amb altres versions de corresponsabilitat social més acceptades.

²³ (ACA...op.cit, capítol 58)